
Film o Palachovi nese vzkaz legendy

Film o Palachovi nese vzkaz legendy

15.1.2009, rubrika: Kultura, strana: 10, autor: Magdalena Čechlovská

* Česká televize dnes uvede dokument o upálení Jana Palacha * Portrét mapuje i dobové reakce na »živou pochodeň«

Byla smrt jednadvacetiletého studenta Jana Palacha zbytečná? Co jí předcházelo a jak ji současníci rozuměli? Před čtyřiceti lety se 16. ledna Palach zapálil a o tři dny později zemřel. Palachovi i reakcím, které jeho čin vzbudil, se věnuje hodinový dokument režisérky Kristiny Vlachové, který dnes ve dvacet hodin vysílá ČT 2.

»Já měl větší sílu, ale Jan víc odvahy,« vzpomíná na mladšího bratra Jiří Palach. »Byl to knihomol,« doplňuje kamarád a učitelka si zase pamatuje, jak ve škole obhajoval Jana Husa. Vzpomínky lidí z Palachova okolí vytváří obraz legendy. Ale má se tomu dokumentarista vyhýbat kvůli strachu, aby Palach nebyl jednou zneužitý jako Julius Fučík?

Vlachová takové dilema naštěstí neřeší. Její dokument je také klasicky vystavěným portrétem. Pečlivý sběr výpovědí bratra a dalších blízkých lidí sestavuje podrobný obraz, kterému nechybí vnitřní napětí a motivace k radikálnímu činu.

V »Sajůzu« se lidí bojí

»Vy nevíte, jak to vypadá v »Sajůzu«, tam se lidé bojí myslet, bojí se zeptat proč. Tak to bude i u nás. Lidé se musí probudit,« třeštil Jan Palach – který byl v Sovětském svazu jako brigádník – pár týdnů před svou smrtí, když se potkal v rodných Všetatech s učitelkou. Palacha velmi zasáhl obrat vlády, která začala omlouvat invazi vojsk do Československa a od listopadu 1968 dokonce začala zdůvodňovat, proč mají cizí vojska v Československu zůstat.

Palach se sám snažil nejprve vyburcovat své spolužáky na Filozofické fakultě. Malá odezva jej přivedla k myšlence »živé pochodně«. Svě upálení pečlivě promyslel, důvody shrnul i písemně a vládě adresoval požadavky (zrušení cenzury, odstoupení některých politiků...), jejichž splnění může zabránit tomu, aby mučednickou cestu nastoupili další mladí lidé. Dokument Kristiny Vlachové ukazuje, jak přesně Palachovi současníci pochopili jeho záměr. Studenti organizovali demonstrace, drželi hladovku a jednali s vládou o odstoupení. Lidé uspořádali sbírku na Palachův náhrobek.

Pak se ale solidarita vytratila. Politici nátlak ustáli, cenzura neskončila, bronzový náhrobek zmizel, Palachovo tělo bylo dokonce exhumováno a zpopelněno.

Dokument ale nabízí mocnou pointu: »Když na výročí Palachova činu začali v roce 1988 demonstrovat mladí lidé, napadlo mě, že našli znovu odvalu. Že jim Jan Palach morální poselství poslal,« formuluje myšlenku dokumentu socioložka Jiřina Šíková

Prodloužená ruka StB?

Dokument Kristiny Vlachové vzbudil ještě před odvysíláním negativní reakci. Podle serveru iDnes zvažuje žalobu na Českou televizi psychiatrička Zdenka Kmuničková. Ve filmu vystupuje, protože natočila s umírajícím Palachem rozhovor. Film naznačuje, že je možné, že doktorka rozhovor točila podle pokynů StB.

»Paní Kmuničkové jsme zmíněnou sekvenci poslali k autorizaci a podle jejích výhrad jsme udělali úpravy,« říká režisérka. Podle ní o možné spolupráci Kmuničkové může svědčit už jen historická nahrávka, kterou režisérka z dokumentu odmítla vystříhnout.